

Pouk v šolski knjižnici s petošolci o prvih slovenskih knjigah

Class with Fifth-graders in the School Library about the First Slovenian Books

Gregor Škrlič¹

Izveček

Prispevek opisuje pouk v 5. razredu pri predmetu družba, in sicer učenje o prvih slovenskih knjigah, slovenskem jeziku in kulturni dediščini. Pomembno je načrtovanje pouka na letni ravni in nato izpeljava glede na zmožnosti. Pouk v 5. razredu je že bolj poglobljen in učencem približa preteklost naroda. Vso teoretično snov se dobro predstavi z gradivi, ki so otipljiva in omogočajo boljšo predstav o rednosti in pomembnosti knjige skozi čas. Vse to je mogoče, saj se pouk za eno šolsko uro prestavi v bogato založeno šolsko knjižnico.

Ključne besede:

šolska knjižnica, pouk, družba, knjižnično gradivo, KIZ, kulturna dediščina, Valvasor, Trubar

UDK: 027.8:94(497.4)

Keywords:

school library, class, society, library material, Library Information Knowledge (LIN), cultural heritage, Valvasor, Trubar

Abstract

The article describes fifth-grade class in the subject Society, where students learn about the first Slovenian books, the Slovenian language and cultural heritage. It is important to plan the classes on a yearly basis and then implement them according to abilities. Fifth-grade classes are created so as to deepen students' knowledge and introduce them to the history of the nation. All theoretical content is thoroughly introduced, with material that is tangible and allows a better understanding of the value and importance of books over time. This is made possible by moving the class, for one hour, to a well-stocked school library.

¹Avtor je bil v času nastanka prispevka zaposlen kot šolski knjižničar na OŠ Prule.

Predmet družba se na različnih področjih oziroma vsebinah zelo dobro povezuje s programom knjižničnega informacijskega znanja.

Učenci knjižničarskega krožka vsako leto pripravijo razstavo o Primožu Trubarju.

UVOD

Ideja za pouk v 5. razredu se je porodila pri pripravi, načrtovanju in usklajevanju letnega delovnega načrta in ob dejstvu, da imamo v naši knjižnici gradivo izjemnega pomena za Slovence (faksimile Dalmatinove *Biblije*, Brižinskih spomenikov, *Katekizma* in *Abecednika*, bibliofilsko izdajo *Slavo vojvodine Kranjske*, Valvasorjevo berilo in drugo).

»Knjižničar na začetku šolskega leta skupaj z učitelji posameznih predmetov sestavi letno pripravo za medpredmetno področje knjižnično informacijsko znanje (KIZ), v katero vključi cilje in tiste vsebinske sklope, ki jih bo v danih pogojih, glede na sposobnosti in znanje učencev ter glede na okolje, lahko izvedel. V njem so opredeljene naloge knjižničarja in učitelja posameznega predmeta« (Sušec, 2005, str. 19).

Skladno s cilji učnega načrta predmeta družba petošolci med drugim spoznavajo tudi prve slovenske knjige, avtorje in pisave. Tako smo se odločili, da bodo učiteljice v razredu izpeljale večji del sklopa pouka, nato pa učence pripeljale v knjižnico, kjer bodo v okviru ciljev knjižničnega informacijskega znanja dejansko videli gradiva ter sodelovali pri malo drugačnem pouku.

To skupno uro smo izvajali več let, tudi že pred posodobitvami učnega načrta 2011, tako da se je v letni pripravi vsakič kaj spremenilo oziroma dodalo. Izpeljava pouka v knjižnici in termin sta bila vsako leto vezana tudi na druge dejavnosti (šola v naravi, proslave, dneve dejavnosti ...), zato vsako šolsko leto nismo izvajali pouka ob istem času. Najbolj se je vsebina tega pouka spremenila oziroma dopolnila, ko smo kot šola dokupili pomembne knjige, ki so izhajale tekom let (bibliofilska izdaja *Biblije* pri Mladinski knjigi, *Slavo vojvodine Kranjske* v izdaji Zavoda dežela Kranjska) ter tudi zaradi sodobne IKT-opreme. V knjižnici smo dobili i-tablo ter tablični računalnik, s pomočjo katerih je pouk postal še bolj zanimiv (na i-tabli je bilo možno prikazovati projekcije in gradiva, kot so denimo digitalizirani Brižinski spomeniki²).

2 Spletna stran: <https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/spomeniki/bs.html>.

V nadaljevanju prispevka bo najprej predstavljen pouk v razredu, nato še v knjižnici.

POUK DRUŽBE V PETEM RAZREDU

Pouk predmeta družba je strukturiran in opredeljen z učnim načrtom, na podlagi katerega učiteljice izdelajo letno pripravo na pouk. Določijo glavne sklope ter jih razdelijo po urah. »Družba je predmet, v katerega so vključeni cilji s področja geografije, sociologije, zgodovine, etnologije, psihologije, ekonomije, politike, etike, estetike, ekologije idr. Pri predmetu gre za nadgradnjo in razširitev ciljev, vsebin in dejavnosti, ki jih učenci spoznavajo v 1., 2. in 3. razredu pri predmetu spoznavanje okolja. Nadgradnja spoznanj, pridobljenih pri predmetu družba, pa se nadaljuje od 6. do 9. razreda pri predmetih zgodovina, geografija, gospodinjstvo, državljanska vzgoja in etika« (Učni načrt, 2011, str. 4). Predmet se na različnih področjih oziroma vsebinah zelo dobro povezuje tudi s programom knjižničnega informacijskega znanja, zato smo načrtovali in izvedli obogaten pouk.

Ko učiteljice začnejo s sklopom, naslovljenim Preteklost, obravnavajo zgodovino, zgodovinska obdobja in vire. Pri urah se bolj poglobljeno pogovorijo o življenju nekoč, naselij, mestih, govoru, znanih osebah, virih, jeziku. »Zgodovinske vsebine in cilji so za učence uvodni stik s človeško preteklostjo, ki ga pozneje nadgradijo pri zgodovini« (Učni načrt, 2011, str. 17). Za dosego ciljev uporabljajo različne učne metode (med drugim največkrat metodo razlage, metodo demonstracije, metodo dela z zgodovinskimi besedili, metodo dela s slikovnim gradivom ter metoda dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo) in motivacijske tehnike ter učna sredstva (računalnik, i-tablo, učbenik, delovni zvezek in učne liste). Učenci pri pouku poslušajo, opazujejo in se sporazumevajo ter odgovarjajo na postavljena vprašanja, zapisujejo besedilo in rešujejo različne tipe nalog. Med glavnimi cilji vsake ure oziroma pouka o zgodovinskih vekih je, da učenci opišejo vsestranske napredke vsakega posameznega veka. Po obravnavi novega veka, ko spoznajo učenjake, v tem primeru Janeza

Vajkarda Valvasorja, ter izvedo, kje je živel, zakaj je potoval po deželah ter kakšne podatke je zbiral in kam je zapisal ugotovitve in izdal knjigo, naredijo uvod v uro z naslovom Naša prva tiskana knjiga (v učbeniku³ na strani 96). Učiteljica napove naslednjo uro v knjižnici ter jih spomni, da si bodo pred knjižnico najprej ogledali razstavo, ki jo vsako leto pripravijo učenci knjižničarskega krožka. To je razstava o Primožu Trubarju, pri čemer del razstave opisuje avtorjeva dela ter njegov pomen za Slovence, gradivo pa je razstavljeno v knjižnici.

POTEK URE POUKA V KNJIŽNICI

Pred knjižnico sem pričakal učence, da smo si skupaj ogledali razstavni vitrini. Nato sem jih povabil v čitalnico, kjer so bila pripravljena prav posebna presenečenja.

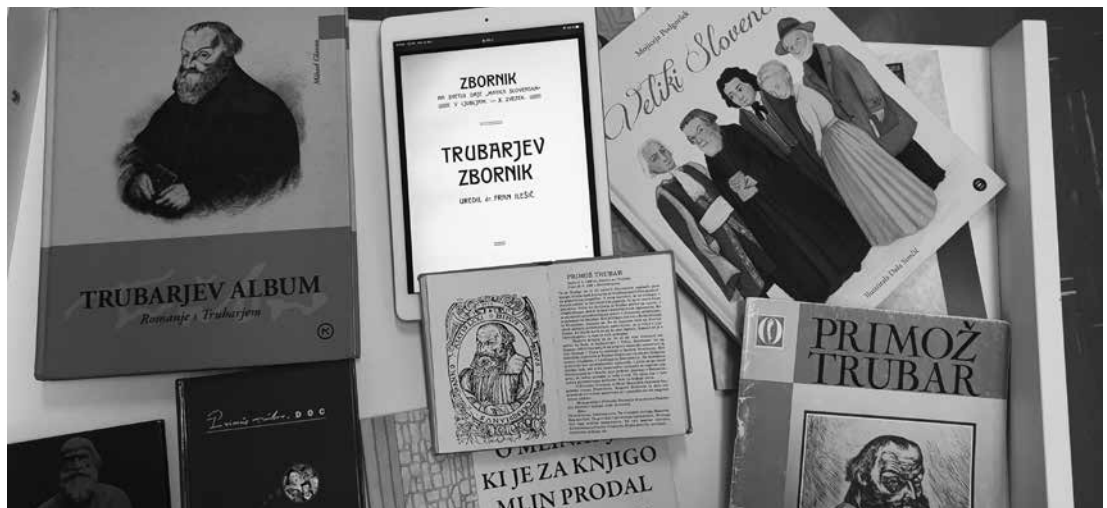
Od začetka, ko smo začeli izvajati te skupne ure pouka, sem v roke vzel knjigo z naslovom *Napisal je knjigo* avtorice Berte Golob. Knjiga je lepo ilustrirana ter prikaže zgodbo slovenskega naroda oz. jezika ter narodne zavesti. S tem sem se navezal na temo ter poiskal predznanje, saj so učenci pri pouku družbe že usvajali snov o zgodovini naše države ter o pomenu jezika, kulture,

Slika 1: Razstavna vitrina o Primožu Trubarju

dediščine in narodne zavesti. V učnem načrtu so namreč zajete vsebine in cilji, ki se povezujejo tudi s kulturno vzgojo (bogatenje estetskega, etičnega izražanja in kulture), kar posamezniku omogoča razumevanje pomena in spoznavanje kulture lastnega naroda ter zavedanje o pripadnosti tej kulturi (Učni načrt, 2011).

Uvodoma sem jih povprašal, če so že slišali za Primoža Trubarja, ki velja za pomembnega Slovence, saj je napisal in dal natisniti prvo

Slika 2: Del pripravljenega knjižnega in neknjižnega gradiva

³ Do leta 2015 so učiteljice uporabljale učbenik *Družba in jaz* 2 založbe Modrijan, od leta 2016 naprej pa *Radovednih pet: družba* 5 založbe Rokus Klett.

slovensko knjigo ter postavil temelj slovenskemu knjižnemu jeziku. Z zanimanjem sem spremljal njihove reakcije tudi, ko sem jih vprašal, če vedo, da se nekje na naši šoli nahaja tudi njegov kip (delo kiparja Mirsada Begića). Ali kdo morda ve, kje na šoli? Takšen je bil uvod, nato so sledili napotki za uporabo belih bombažnih rokavic. Ob tem smo se pogovorili, zakaj in kako je z rokavicami, kdo in pred kom potrebuje zaščito (ali zaščito potrebujejo učenci ali gradivo? – vsakič se je razvila zanimiva diskusija).

Nato sem njihove poglede usmeril k pultu, k pripravljenemu gradivu. Najprej sem pokazal Zemljevid Kranjske dežele, ki so ga zaradi velikosti prijeli in pridržali učenci, tako da so ga vsi videli, sam pa sem podal razlago ter hkrati pokazal tudi Valvasorjevo berilo ter bibliofilsko izdajo Slave vojvodine Kranjske. S tem smo ponovili učencem že znano snov o Valvasorju.

Slika 3: Učenci so si z zanimanjem ogledali starinski zemljevid – takratno podobo dežele.

Nadaljevali smo s prvo tiskano knjigo. Pokazal sem jim *Katekizem*⁴, avtorja so uganili. Učenci so knjigo z veseljem pogledali, opazili so tudi, da vsega ne razumejo. Ob tem jih je učiteljica povprašala o jeziku ter če kdo ve, zakaj so se uporabljala besedila z notami. Hkrati sem pokazal tudi e-knjigo Trubarjev zbornik, naloženo na tablični računalnik.

Nato smo kot zanimivost pogledali tudi Dalmatinovo *Biblijo*, prav vsi so se je želeli dotakniti, fantje pa so jo želeli prijeti in potežkati.

4 V knjižnici hranimo faksimile iz leta 1984.

Slika 4: Listanje in pregledovanje Dalmatinove *Biblije*

Med uro so lahko prelistali in se dotaknili tudi ostalih gradiv, ki jih hrani naša knjižnica. Zanimiva vprašanja so imeli o Brižinskih spomenikih ter bibliofilski izdaji *Biblije* (predvsem glede pozlate strani in ključavnice).

Slika 5: Občudovanje Brižinskih spomenikov

Med ogledom gradiva sem učence vprašal, če kdo ve, kje v Ljubljani na prostem stoji kip Primoža Trubarja. Hkrati sem jim povedal, da bodo te znamenitosti poglobljeno spoznavali v 6. in 8. razredu (pri slovenščini, zgodovini in likovni umetnosti). Ob vsem tem sem jim tudi pojasnil, da bodo imeli na učnem listu, ki ga bodo prilepili v zvezek, nekaj fotografij, opise ključnih besed ter pomembnih podatkov za učenje in ponovitev. Dopisati bo potrebno še nekaj manjkajočih podatkov in povezav, kar bodo učenci naredili za domačo nalogo.

Ker pa so petošolci tudi že večji uporabniki spletnih učilnic, sem jim predstavil še poglavje

v spletni učilnici, kjer imam pripravljene povezave in kratek kviz o Primožu Trubarju, s katerim bodo lahko preizkusili svoje znanje v času podaljšanega bivanja ali doma.

SKLEP

V prispevku sem želel predstaviti pouk v petem razredu, kjer se učenci začnejo spoznavati s preteklostjo, pomembnimi mejniki in prvo slovensko tiskano knjigo. Tovrstni pouk lahko izvajamo, saj v knjižnici hranimo dela znanih avtorjev (Trubar, Dalmatin, Valvasor ...). S tem gradivom rokuje s posebnim spoštovanjem, uporabljamo bombažne rokavice, zato je vse skupaj bolj svečano in kulturno; spodbujamo zavedanje, da gre za pomembna dela iz naše kulturne zgodovine. Ob tem se mnogi učenci spomnijo tudi pouka v 4. razredu, ko se učijo o avtorjih in o sestavnih delih knjige ter vsak sam izdela tudi svojo knjigo.

Med specifičnimi cilji KIZ je zapisano, da učenci spoznajo knjižnični fond – knjižno in neknjižno gradivo – in druge informacijske vire v šolski knjižnici (Sušec, 2005). Te cilje dodobra dosežemo, saj je učencem na voljo veliko različnega gradiva, posebej pripravljenega prav za pouk v povezavi z družbo. »Skrbna organizacija celotnega učnega procesa pri predmetu družba omogoča učitelju doseganje ciljev in standardov učnega načrta. Učitelj izhaja iz učenčevega predznanja, sposobnosti in interesov ter upošteva učenčeve razvojne značilnosti in individualne zmožnosti« (Učni načrt, 2011, str.

14). S poukom v petem razredu dobijo učenci uvid v zgodovino slovenskega slovstva, ki ga nadgrajujejo tudi pri pouku v višjih razredih ter v okviru nadaljnjih dnevov dejavnosti (šestošolci so imeli večkrat organiziran likovni kulturni dan v povezavi s Trubarjem: ogled spomenika pred parkom Tivoli v Ljubljani, za osmošolce je bila organizirana ekskurzija od Bogenšperka do Rašice ...). Med standardi znanja, ki so zapisani v učnem načrtu, je po preteku teh učnih ur pomembno, da učenci znajo vsaj prikazati in kronološko urediti nekatere sledove slovenske preteklosti ter razložiti pomen slovenske kulturne dediščine (Učni načrt, 2011).

Zelo zanimivo je, da se po koncu pouka vedno najde kdo, ki se želi poglobljeno seznaniti s Trubarjem in ga zanimajo kakšne podrobnosti iz tistega časa. Vedno je na voljo dodatna literatura, tako strokovna kot leposlovna. Z zanimanjem so prebrali zgodbe o Trubarju (v zadnjih letih *O mlinarju, ki je za knjigo mlin prodal* avtorice Mojiceje Podgoršek), za poglobljeno strokovno delo pa so jim na voljo Glavanov *Trubarjev album: romanje s Trubarjem*, Kupperjev *Primož Trubar*, Pogačnikov *Primož Trubar v besedi in sliki*, *Primož Trubar. doc* in *Primož Trubar* avtorja Jožeta Javorška). Izjemno pomembno je, da se povežejo učitelji in knjižničar, ki na nevsiljiv način učencem oplemenitijo pouk ter podkrepijo teoretična izhodišča s praktičnimi, otipljivimi predmeti. ●

Slika 7: Pregledovanje gradiva v povezavi s Trubarjem za domačo nalogo

Med specifičnimi cilji KIZ je zapisano, da učenci spoznajo knjižnični fond – knjižno in neknjižno gradivo – in druge informacijske vire v šolski knjižnici.

S poukom v petem razredu dobijo učenci uvid v zgodovino slovenskega slovstva, ki ga nadgrajujejo tudi pri pouku v višjih razredih.

Literatura

- Čerič, M. (1999). *Prve civilizacije, kot nas zanimajo*. Ljubljana: DZS.
- Golob, B. (2001). *Napisal je knjigo*. Ljubljana: Vi-harnik.
- Sušec, Z., Žumer, F. (2005). *Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja: cilji in vsebine*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Družba. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 18. 9. 2019 s spletne strani: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_druzba_OS.pdf.
- Umek, M. (2014). *Družba in jaz 2: družba za 5. razred osnovne šole. Delovni zvezek*. Ljubljana: Modrijan.
- Umek, M. (2012). *Družba in jaz 2: družba za 5. razred osnovne šole. Učbenik*. Ljubljana: Modrijan.
- Verdev, H., Žlender, B. (2015). *Radovednih pet. Družba 5. [Samostojni delovni zvezek]*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Verdev, H., Žlender, B. (2016). *Radovednih pet. Družba 5. [Učbenik]*. Ljubljana: Rokus Klett.

GREGOR ŠKRLJ, univ. dipl. bibl., je zaposlen kot višji bibliotekar v Narodni in univerzitetni knjižnici.
Naslov: NUK, Turjaška 1, 1000 Ljubljana
E-naslov: gregor.skrlj@nuk.uni-lj.si